

Nefs-Beden Bağlamında

KÖTÜLÜK

Mehmet Murat KARAKAYA

Eskiyeni Yayınları: 52

Nefs-Beden Bağlamında
KÖTÜLÜK

Mehmet Murat KARAKAYA

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cd. Uğurlu İş Merkezi No: 97/24
Tel: 0 312. 341 00 02 İskitler/ANKARA
(Sertifika no: 14721)

1. Baskı: Şubat 2019

ISBN: 978-605-5978-61-7

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.eskiyeni.org • e-mail: fcr@fcr.com.tr

Nefs-Beden Bağlamında

KÖTÜLÜK

Mehmet Murat KARAKAYA

Ankara-2019

Dr. Mehmet Murat KARAKAYA

Kayseri'nin Develi ilçesinde doğdu. 1995 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Erciyes Üniversitesinde Tefsir alanında yüksek lisansını, Ankara Üniversitesinde İslam Felsefesi alanında doktorasını tamamladı. Karakaya'nın *Kur'an'ın Anlaşılmasında Dil Problemi* (Marifet Yayınları), *İslam ve Terakki* (Fecr Yayınları), *Ontolojik Açıdan Tanrı, Akıl ve Nefs* (Elis Yayınları) adlı üç kitabı ve İslam felsefesi alanında yayımlanmış çeşitli makaleleri bulunmaktadır. Karakaya, hâlen Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Dini İlimler Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	7
ÖN SÖZ	9
GİRİŞ	13

I. BÖLÜM

PRE-SOKRATİK DÖNEMDEN PLATON'A KÖTÜLÜK PROBLEMİ	29
1. Antik Yunan Düşüncesinde Nefs	31
2. Heraklitus: Zıtların Birliği	35
3. Empedokles: Zıtların Ayrıklığı	39
4. Platon Felsefesinde Nefs-Beden Bağlamında Kötülük	45

II. BÖLÜM

PLATON SONRASI KÖTÜLÜK PROBLEMİ	57
1. Plutarch: Rasyonel ve İrrasyonel Nefs	59
2. Numenius: Madde ve İrrasyonel Nefs	65
3. Plotinus Felsefesinde Madde/Beden-Nefs-Kötülük İlişkisi	72
3.1. Sudûr Nazariyesi ve Kötülük	72
3.2. Maddenin İki Özelliği	74
3.3. Bir-Madde İlişkisi	78
3.4. Plotinus Felsefesinde Madde ve Nefs İlişkisi Açısından Kötülük	83

III. BÖLÜM

İSLAM FELSEFESİNDE KÖTÜLÜK PROBLEMİ	97
1. Fârâbî Felsefesinde İrade Bağlamında Kötülük	99
1.1. Fârâbî Felsefesinde İnsan İradesi ve Kötülük	99
1.2. İrâdi Hayr ve İrâdi Şer	104

2. İbn Sina'da Rasyonel ve İrrasyonel Nefs Bağlamında Beden, Nefs ve Kötülük-----	109
2.1. Ontolojik Açıdan Kötülük -----	109
2.2. Fenomenolojik Açıdan Kötülük (Nefs-Beden İlişkisi)-----	114
2.3. Doğalaşmamış Nefs -----	122
2.4. Bedenin Tesirinde Olumsuz Nefs -----	131
SONUÇ -----	141
KAYNAKÇA-----	147
DİZİN -----	155

KISALTMALAR

- Bk : Bakınız
C : Cilt
Çev : Çeviren
DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı
DK : Diels-Kranz
MÖ : Milattan Önce
MS : Milattan Sonra
NŞR : Neşreden
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
Sy : Sayı
S : Sayfa
Trhz : Tarihsiz
Vol : Volume

ÖN SÖZ

İnsanoğlunun en temel meselelerinden biri kabul edilen ve etki açısından insan üzerinde “iyi”den daha çok tesiri olan kötülüğün içinde yaşadığımız çağda en acımasız biçimde yüzünü göstermesi bu olgu üzerinde odaklanmayı gerekli kılmaktadır. Zira kötülüğün günümüzde bu denli vahşet boyutuna ulaşması, onun ontolojide bir karşılığının olup olmadığı meselesini neredeyse gölgede bırakmış; bu durum, kötülüğün insan zihninde hakikatin kendisi olarak algılanmasına sebep olmuştur. Bu manada kötülüğün metafizik açıdan hakikatte yokluğunu ispat veya iddia etmek günümüz insanı açısından yeterli görünmemektedir. Dolayısıyla her yeri sarmış ve kuşatmış hâliyle insanları ürküten ve tedirgin eden kötülüğün günümüzde hiç olmadığı kadar ileri boyutlarda olmasının sebeplerinin araştırılması ve tartışılması önem arz etmektedir.

Çağımızda kötülüğün, özellikle de ahlaki kötülüğün sebepleri arasında irrasyonelite temelinde bedenün önemsenmesi, buna yönelik olarak arzuların bireyselleşmesi ve bireyselleşen arzular istikametinde eylemlerin belirlenmesi sayılabilir. Bu açıdan, umum felsefede bedenle ilişkilendirilen kötülüğün bedene değer verilen materyalist medeniyet algısında zirveye ulaşması garipsenecek bir durum değildir. Zira söz konusu medeniyet anlayışında kötülüğün esas müsebbibi, olgunun metafizikleşmesi ve buna bağlı olarak aşkın metafiziğin kaybolup içkin metafiziğin egemen olmasıdır. Buna göre, aşırı bireyselleşme, her bireyin kendi metafiziğini kendisinin oluşturması, irrasyonel nef-

sin irrasyonelliğinin daha keskin şekilde kendisini göstermesi ve Handert'in dediği anlamda olmasa da¹ kendiliğindenliğin ve birey olmanın ön planda tutulması, kötülüğün ortaya çıkmasında ve vahşet boyutu kazanmasında en önemli dayanaklar olmuştur. Bu çerçevede, iki dünya savaşı ve Orta Doğuda on yıllardan beri süregelen hadiseler çerçevesinde kötülüğe bakıldığında, bu tür vakaların aydınlanma çağından ve bilim ve sanayi devrimlerinden sonra meydana gelmesi veya bu zamanlara denk düşmesi manidardır. Zira bu zaman dilimleri, metafiziğin istikametini Batı kültürünün hegemonyasıyla kaybettiği yıllarla keşismektedir. O hâlde, günümüzde kötülüğün keyfiyet olarak bariz bir şekilde kendisini hissettirmesinin, arzunun metafiziğinin baskın çıkmasından ve otoriter aygıtlarla yaygın hâle gelmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Kötülük antik çağlardan günümüze felsefenin başat konularından biri olmuştur. Filozoflar, kötülüğün görünürde varlığını açıklamada birçok argüman geliştirmiş, kökeni ve kaynağı konusunda derin analizlerde bulunmuşlardır. Bu çalışma, beden-nefs ilişkisi çerçevesinde, kötülüğün bir beden içerisinde bulunan insana ait nefsanî varlık alanında tezahürünü ve bu tezahürde nefsin olumlu ve olumsuz boyutlarını antik çağdan İslam felsefesine felsefi dönemler itibarıyla belli başlı filozoflar üzerinden ele almaktadır. Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Ontolojik ve fenomenolojik düalizm çerçevesinde ele almaya çalıştığımız beden-nefs bağlamında kötülük meselesi, Birinci Bölüm'de Pre-Sokratik dönemden Platon'a kadar olan süreç içerisinde Heraklitus, Empedokles ve Platon felsefeleri temelinde ele alınmıştır. İkinci Bölüm'de Orta Platonistlerden Plutarch, Yeni Pythagorasçı felsefeden Numenius

¹ Richard J. Bernstein, *Radikal Kötülük*, çev. Nil Erdoğan - Filiz Deniztekin (İstanbul: Varlık Yayınları, 2010), 262; Handert burada kendiliğindenliği insani özgürlük ve dayanışma ile eş değer tutmaktadır.

ve Neoplatonist felsefeden Plotinus'un görüşlerine yer verilmiştir. Üçüncü Bölüm'de ise, konu Fârâbî ve İbn Sina felsefeleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Kitabın yayına hazırlanmasında emeği geçen Hüseyin Nazlıyıldın'a ve Eskiyeşi Yayınları çalışanlarına teşekkür ederim.

Mehmet Murat KARAKAYA
Kırkkonaklar/Ankara-2019